

بازگشت به کشور، در قالب نظم، ثبت کرده است. هدف او از این کار، آگاهی‌بخشی به حاجیان بوده است. (ص ۲-۴) انزابی‌پور در خوی به دنیا آمده و غالباً به ترکی و فارسی شعرهای اجتماعی و فکاهی می‌گوید.^۳ انزاب اشاره‌ای است به منطقه‌ای بین شبستر و سلماس که زادگاه پدر وی بوده است. او شاعری را از سال ۱۳۳۲ ش. و با سرودن شعری در انتقاد از برخی بازاریان آغاز کرده و تاکنون دو اثر از وی منتشر شده است که یکی همین حج‌نامه و دیگری برگزیده اشعار ترکی و فارسی اوست با نام *بر بال‌اندیشه*.^۴

این سفرنامه، از آن رو که گوشه‌ای از وقایع نخستین مناسک حج پس از انقلاب اسلامی ایران را، آن هم به صورت منظوم، روایت کرده و نیز از جهت استواری و شیرینی بیان، اهمیت دارد. حج‌نامه انزاب از یک مقدمه منثور، یک مقدمه منظوم و ۱۰ بخش منظوم دیگر تشکیل یافته و کریمی مراغه‌ای، شاعر و طنزپرداز^۵، نیز تقریظی منظوم بر آن نگاشته است. (ص ۶-۸) ابیات کتاب در قالب مثنوی و در وزن عروضی «مفتعلن مفتعلن

۳. ادبیات اوجاغی، ج ۱، ص ۴۳۸.

۴. خوی‌نگار، ش ۸، ص ۱۶-۱۹، «گفت‌وگو با غلام رضا انزابی‌پور».

۵. ادبیات اوجاغی، ج ۱، ص ۵۴۰.

مجلس شورای اسلامی، با شماره ۸۶۴۸ نگهداری می‌شود که رضا مختاری آن را در ۳۱ صفحه وزیری، همراه با مقدمه‌ای دو صفحه‌ای، در مجله میقات چاپ کرده است.^۱ همین تصحیح، با مقدمه‌ای چهار صفحه‌ای از رسول جعفریان در مجموعه *پنجاه سفرنامه حج قاجاری*، با ۳۴ صفحه وزیری چاپ شده است.^۲

منابع

پنجاه سفرنامه حج قاجاری: به کوشش رسول جعفریان، تهران، نشر علم، ۱۳۸۹ ش؛ میقات حج (فصلنامه): تهران، حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت.

ابراهیم احمدیان



حج‌نامه انزاب: سفرنامه ترکی منظوم حج،

نوشته غلام‌رضا انزابی‌پور

این کتاب، سفرنامه‌ای است منظوم، به زبان ترکی آذری، سروده غلام‌رضا انزابی‌پور متولد ۱۳۱۴ ش. متخلص به «انزاب» که در سال ۱۳۵۸ ش. / ۱۳۹۹ ق. و در نخستین دوره حج، پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، به حج رفته و بخشی از رویدادهای این سفر را پس از

۱. میقات حج، ش ۶۳، ص ۱۰۰-۱۳۲، «حج‌نامه».

۲. پنجاه سفرنامه، ج ۶، ص ۱۴۵-۱۷۸.

مفتعل» سروده شده است. نویسنده، مقدمه منظوم کتاب را به ستایش خدا و رسول الله ﷺ اختصاص داده و سپس در بخش «آغاز مطلب»، فلسفه حج را رساندن حاجی به ویژگی‌هایی چون احسان، بخشندگی و مهربانی با خلق دانسته است. چند صفحه از این بخش نیز به مناسبت معطلی طولانی حاجیان در گمرک جده و وضع بد محل اسکان حاجیان، به انتقاد از میزبانان و توصیف وضع اقتصادی و بهداشتی نامناسب مردم عربستان و برخی عادت‌های بد آن‌ها اختصاص دارد. (ص ۲۲-۲۶)

بخش بعدی کتاب «منزل جده» نام دارد و سراینده در آن بیشتر به نقد برخی رفتارهای همسفران خود پرداخته است. (ص ۲۷-۳۱) وی سپس در بخش «حمله دار»، مدیر کاروان و برخی دیگر را به باد انتقاد گرفته که از زیر بار وظایفشان شانه خالی می‌کنند.

در صفحات پایانی این بخش، نیایشی با خدا آمده است که انزاب، در اییاتی از آن، برای موفقیت انقلاب و سلامت امام خمینی علیه السلام دعا می‌کند. (ص ۳۱-۴۸) بخش‌های دیگر کتاب «قبرستان بقیع» (ص ۴۸)، «آثار باعظمت یثرب» (ص ۵۶)، «سنگر وحدت را حفظ کنیم» (ص ۵۸)، «قارین قولو [بنده شکم]» (ص ۷۹)، «عرفات» (ص ۹۰)، «مشعر» (ص ۹۷) و «بسوی

قربانگاه» (ص ۱۱۷) نام دارند و انزابی در هر یک از آن‌ها، مشکلاتی را که خود و همسفرانش در مراحل سفر از سر گذرانده‌اند، آورده است. البته گاه صرفاً به بیان مطالب تاریخی و مشاهدنگاری پرداخته و انتقادی در کار نیست. (ص ۵۶-۶۱) در این بخش‌ها همچنین آگاهی‌های مفیدی می‌توان یافت؛ از جمله این که آیت الله سید حسن شیرازی نیز همان سال به حج رفته بوده و با کوشش وی، زائران ایرانی موفق به ورود به قبرستان بقیع شده‌اند (ص ۵۲) و این که ریال سعودی در آن زمان، ۲۱/۵ ریال ایران بوده است. (ص ۷۲)

لحن سراینده در جاهای متعددی انتقادی است. هرجا واژه‌ای ناآشنا به کار برده، آن را به فارسی و در پانوشت توضیح داده است. (ص ۱۳، ۱۸) آیات و دعاها در این کتاب بسیار به کار رفته‌اند و در مواردی هم که سراینده به آیه‌ای تلمیح کرده، عین آیه را در پانوشت آورده است. (ص ۱۰، ۱۵، ۸۰) همچنین ضرب‌المثل‌های ترکی بسیار به کار رفته است. (ص ۱۷، ۲۶) گاهی هم اییاتی از سعدی و ناصر خسرو را به نظم ترکی درآورده است. (ص ۲۰-۲۱)

وی گرچه تاریخ آغاز سفر را نگفته، اما مدت این سفر حج را ۳۵ روز و زمان بازگشت به ایران را بیستم ذی‌حجه ۱۳۹۹ ق.، برابر با

نیمی از مقالات آن تبلیغی و مربوط به مسائل جاری حج است و بخشی از مقالاتش تحقیقی و تخصصی درباره حج و تاریخ حرمین شریفین، با سه هدف عمده تأسیس شده است: «آشنا کردن حجاج با احکام، مناسک و آداب حج و نیز سازمان‌ها، قوانین و مقررات حج و عمره؛ تبیین معانی عمیق حج به عنوان یکی از ارکان اسلام و تجلی وحدت اسلامی؛ بیان حقایق اسلام و ارائه تصویری از فرهنگ و اندیشه اسلامی در کشورهای مختلف، در مسیر تفاهم و تبادل آرا و ایجاد انسجام و همبستگی میان مسلمانان».^۲ مجله در کنار پیگیری این اهداف، حلقه وصلی میان حجاج و وزارت حج عربستان نیز به شمار می‌رود.

اولین شماره مجله با نام «الحج» در ماه رجب سال ۱۳۶۶ق. در دوران پادشاهی ملک عبدالعزیز، مؤسس آل سعود، از سوی اداره امور حج وابسته به وزارت دارایی عربستان در مکه منتشر شد. در آن زمان غیر، از مجله الحج، تنها مجله المنهل در عربستان به چاپ می‌رسید. در ابتدا مجله به صورت نامنظم و تقریباً هر دو ماه یکبار منتشر می‌شد، تا این که در سال ۱۳۸۱ق. اداره امور حج و به تبع آن انتشار مجله به وزارت حج و اوقاف واگذار شد و مجله به صورت مرتب و ماهیانه منتشر

ببست و یکم آبان ماه ۱۳۵۸ش.، اعلام کرده است. (ص ۱۴۷-۱۴۸)

این کتاب در سال ۱۳۵۹ش. در ۱۴۹ صفحه رقعی و از سوی کتابفروشی ذاکر کریمی در مراغه به چاپ رسیده است.^۱

◀ منابع

ادبیات اوجاغی (ایرانین قید حیاتدا اولان تورکو یازان شاعرلری نین تذکره سی): یحیی شیدا، تبریز، نوبل کتابخانه سی، ۱۳۶۴ش؛ بر بال اندیشه: غلامرضا انزابی‌پور، تهران، انتشارات پیری، ۱۳۸۴ش؛ حج‌نامه انزاب: غلامرضا انزابی‌پور، تبریز، کتابفروشی ذاکر کریمی، ۱۳۵۹ش؛ خوی‌نگار (ماهنامه): مجمع خوبی‌های مقیم استان تهران.

سید محسن طاهری



حج نذری ← نذر

حج نیابتی ← نیابت

الحج و العمره: ماهنامه‌ای با موضوع حج و

عمره، تمدن اسلامی و جهان اسلام

مجله علمی و فرهنگی الحج و العمره که

۲. مجله الحج و العمره، سال ۶۰ ش ۷، ص ۶۱-۶۵

۱. خوی‌نگار، ش ۸، ص ۱۹.